

BÀI 7

NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN VÀ XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

ThS. Nguyễn Hoàng Mỹ Linh
Giảng viên trường Đại học Ngoại Thương

MỤC TIÊU BÀI HỌC

01

Trình bày được khái niệm và những đặc trưng cơ bản của nhà nước pháp quyền.

02

Chỉ ra được sự cần thiết phải xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam và những biện pháp cụ thể để xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

NỘI DUNG BÀI HỌC

7.1. Khái niệm nhà nước pháp quyền

7.2. Những đặc trưng cơ bản của nhà nước pháp quyền

7.3. Xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam

7.1. KHÁI NIỆM NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN

Nhà nước pháp quyền là nhà nước đề cao vai trò của pháp luật trong đời sống nhà nước và xã hội, được tổ chức, hoạt động trên cơ sở chủ quyền nhân dân, phân công và kiểm soát quyền lực nhà nước nhằm bảo đảm quyền con người, tự do cá nhân cũng như công bằng, bình đẳng trong xã hội.

7.2. NHỮNG ĐẶC TRƯNG CƠ BẢN CỦA NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN

a. Nhà nước pháp quyền là nhà nước được tổ chức và hoạt động trên cơ sở một hệ thống pháp luật dân chủ, tiến bộ, phù hợp và khả thi:

- Pháp luật phải phù hợp với các điều kiện hiện hữu của đất nước như trình độ phát triển của nền kinh tế - xã hội, đạo đức, phong tục tập quán, truyền thống lịch sử, văn hóa... Để đảm bảo tính khả thi;
- Pháp luật phải thể hiện ý chí của nhân dân, thừa nhận rộng rãi các quyền cơ bản của con người, quyền dân chủ của công dân;
- Không chỉ công dân chịu trách nhiệm trước nhà nước mà nhà nước cũng phải chịu trách nhiệm trước công dân;
- Các quy định pháp luật phải rõ ràng, cụ thể, được công bố công khai và rộng rãi.

Giá trị: Pháp luật không còn là công cụ riêng của nhà nước mà phải là công lý của thời đại.

7.2. NHỮNG ĐẶC TRƯNG CƠ BẢN CỦA NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN (tiếp)

b. Nhà nước pháp quyền là nhà nước bảo đảm vị trí tối thượng của pháp luật trong đời sống nhà nước và đời sống xã hội:

- Hiến pháp là đạo luật thể hiện một cách tập trung ý chí của nhân dân, có hiệu lực pháp lý cao nhất;
- Pháp luật giữ vị trí thống trị trong đời sống nhà nước, tức là: Dù pháp luật là do nhà nước ban hành nhưng pháp luật cũng chính là cơ sở cho toàn bộ quá trình tổ chức, hoạt động của bộ máy nhà nước và cũng là cơ sở để giới hạn, kiểm soát quyền lực nhà nước;
- Pháp luật cũng giữ vị trí thống trị trong đời sống xã hội, tức là: Tất cả các tổ chức phi nhà nước và cá nhân có nghĩa vụ tôn trọng và thực hiện pháp luật, nếu vi phạm thì đều phải chịu trách nhiệm pháp lý.

Giá trị: Xây dựng lối sống, thói quen xử sự theo pháp luật, đảm bảo kỷ cương, trật tự xã hội.

7.2. NHỮNG ĐẶC TRƯNG CƠ BẢN CỦA NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN (tiếp)

c. Nhà nước pháp quyền là nhà nước được tổ chức và hoạt động trên cơ sở chủ quyền của nhân dân:

- Nhân dân thiết lập nên nhà nước, ủy quyền cho nhà nước và kiểm tra giám sát hoạt động của nhà nước;
- Nhân dân có quyền quyết định tối cao và cuối cùng đối với mọi vấn đề quan trọng của nhà nước;
- Nhà nước phải phục vụ cho lợi ích hợp pháp của nhân dân;
- Chủ quyền nhân dân phải được ghi nhận trong Hiến pháp và các đạo luật cơ bản của nhà nước.

Giá trị: Thừa nhận nhân dân là chủ thể tối cao và duy nhất của quyền lực nhà nước, nhà nước phải phục tùng nhân dân.

7.2. NHỮNG ĐẶC TRƯNG CƠ BẢN CỦA NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN (tiếp)

d. Nhà nước pháp quyền là nhà nước thừa nhận, tôn trọng, bảo đảm và bảo vệ quyền con người, quyền công dân:

- Quan hệ giữa nhà nước pháp quyền với cá nhân, công dân là quan hệ bình đẳng, hài hòa, cả hai bên đều có quyền và nghĩa vụ với nhau;
- Phạm vi tự do của công dân rộng hơn phạm vi tự do của nhà nước công dân có quyền làm bất cứ việc gì mà pháp luật không cấm còn cơ quan và nhân viên nhà nước chỉ được làm những gì mà pháp luật cho phép;
- Nhà nước đảm bảo cho mọi cá nhân có quyền tự do và bình đẳng trước pháp luật;
- Nhà nước bảo vệ các quyền tự do của cá nhân khỏi sự xâm hại của các chủ thể khác, kể cả các cơ quan nhà nước.

Giá trị: Quyền con người được thừa nhận, bảo đảm, giá trị của con người được trân trọng.

7.2. NHỮNG ĐẶC TRƯNG CƠ BẢN CỦA NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN (tiếp)

e. Nhà nước pháp quyền là nhà nước được tổ chức và hoạt động theo cơ chế đảm bảo sự phân công và kiểm soát quyền lực giữa các cơ quan nhà nước:

- Quyền lực nhà nước không tập trung trong tay một hoặc một số cá nhân mà được phân công cho nhiều cơ quan nhà nước khác nhau cùng thực hiện;
- Mỗi cơ quan đều có chức năng, thẩm quyền riêng do pháp luật quy định;
- Quyền lực nhà nước được chia thành quyền lập pháp, quyền hành pháp và quyền tư pháp. Mỗi quyền được trao cho một cơ quan nhà nước thực hiện.

Giá trị: Mỗi cơ quan nhà nước không chỉ độc lập, chuyên môn hóa trong hoạt động của mình mà còn phối hợp với nhau, tạo nên sự thống nhất; đồng thời có thể kiểm chế, kiểm soát lẫn nhau nhằm làm hạn chế tối đa sự lạm quyền, độc đoán trong quá trình thực hiện quyền lực nhà nước.

7.2. NHỮNG ĐẶC TRƯNG CƠ BẢN CỦA NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN (tiếp)

f. Nhà nước pháp quyền là nhà nước gắn bó mật thiết với xã hội dân sự:

- Xã hội dân sự được hiểu là xã hội được hợp thành bởi các tổ chức phi nhà nước, không mang tính chất chính trị → xã hội không nhất thiết phải có sự áp đặt của quyền lực nhà nước;
- Phạm vi quản lý của nhà nước càng thu hẹp thì phạm vi tự do của xã hội dân sự càng mở rộng;
- Tăng cường về mặt số lượng và vai trò của các tổ chức tự quản, các hiệp hội phi chính trị; đẩy mạnh sự tham gia của các tổ chức này vào các hoạt động xã hội;
- Xu hướng xã hội hóa các công việc của nhà nước phát triển mạnh dẫn đến công việc của nhà nước dần được chuyển sang cho xã hội.

Giá trị: Tăng cường tính tự quản của xã hội, tạo điều kiện cho nền dân chủ phát triển lên trình độ cao.

7.3. XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

7.3.1.

Sự cần thiết phải xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

7.3.2.

Một số biện pháp cụ thể để xây dựng và củng cố nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam hiện nay

7.3.1. SỰ CẦN THIẾT PHẢI XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

- Nhà nước pháp quyền là mẫu hình lý tưởng, là ước mơ vươn tới của các nhà nước dân chủ và tiến bộ;
 - Mặc dù Nhà nước Việt Nam hiện nay chỉ mới là nhà nước của thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội, song có thể khẳng định, ở nước ta đã có đầy đủ các tiền đề cần thiết, những yếu tố nền móng định hình cho nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa (như những yếu tố về hệ thống pháp luật, về cơ chế hoạt động của các cơ quan nhà nước, về nền dân chủ...).
- ⇒ **Mục tiêu:** Xây dựng nhà nước pháp quyền ở nước ta đã được khẳng định trong các văn kiện của Đảng và pháp luật của nhà nước ngay từ những ngày đầu của công cuộc đổi mới.

7.3.2. MỘT SỐ BIỆN PHÁP CỤ THỂ ĐỂ XÂY DỰNG VÀ CƯỜNG CỐ NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM HIỆN NAY

- Tiếp tục hoàn thiện hệ thống pháp luật theo các tiêu chí của pháp luật trong nhà nước pháp quyền, đồng thời tổ chức thực hiện pháp luật một cách có hiệu quả:
 - Mở rộng hơn nữa sự tham gia của nhân dân vào quá trình xây dựng pháp luật;
 - Đảm bảo pháp luật thực sự dân chủ, thể hiện đúng đắn và đầy đủ ý chí của nhân dân;
 - Thừa nhận rộng rãi hơn các quyền con người, quyền công dân;
 - Phải phù hợp với điều kiện kinh tế, chính trị, xã hội, văn hóa, truyền thống tốt đẹp của đất nước...
- Đẩy mạnh và nâng cao hiệu quả giáo dục pháp luật, xây dựng lối sống theo pháp luật.
 - Tích cực giáo dục để nâng cao ý thức pháp luật, trình độ văn hóa pháp lý cho nhân dân;
 - Xây dựng, không ngừng củng cố và nhân rộng lối sống theo pháp luật trên toàn xã hội.

7.3.2. MỘT SỐ BIỆN PHÁP CỤ THỂ ĐỂ XÂY DỰNG VÀ CƯỜNG CỐ NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM HIỆN NAY (tiếp)

- Đổi mới quan hệ giữa nhà nước với công dân và xã hội theo hướng chuyển dần từ nhà nước quản lý, chỉ huy xã hội sang nhà nước phục vụ xã hội:
 - Cải cách thể chế và cải cách thủ tục hành chính;
 - Nâng cao tinh thần và thái độ phục vụ nhân dân, phục vụ doanh nghiệp;
 - Đấu tranh mạnh mẽ với các hiện tượng tiêu cực, vi phạm pháp luật.

7.3.2. MỘT SỐ BIỆN PHÁP CỤ THỂ ĐỂ XÂY DỰNG VÀ CƯỜNG CỐ NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM HIỆN NAY (tiếp)

- Tiếp tục đổi mới một cách toàn diện và đồng bộ tổ chức và hoạt động của các cơ quan trong bộ máy nhà nước:
 - Đối với hệ thống cơ quan lập pháp: bảo đảm Quốc hội thực sự là cơ quan đại biểu cao nhất của nhân dân, cơ quan quyền lực nhà nước cao nhất; thực hiện tốt chức năng lập pháp, quyết định các vấn đề quan trọng của đất nước và quyền giám sát tối cao...;
 - Đối với hệ thống cơ quan hành pháp: hoàn thiện cơ cấu tổ chức Chính phủ, xác định rõ chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn của cơ quan hành chính cao nhất, thực hiện quyền hành pháp, cơ quan chấp hành của Quốc hội...;
 - Đối với hệ thống cơ quan tư pháp: thực hiện chiến lược cải cách tư pháp, xây dựng nền tư pháp trong sạch, bảo vệ pháp luật, bảo vệ quyền con người, bảo vệ lợi ích của nhà nước.
- Đổi mới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam đối với Nhà nước cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam và xã hội, cả trong nhận thức và thực tiễn hoạt động.

TỔNG KẾT NỘI DUNG BÀI HỌC

Những nội dung đã nghiên cứu

- 1 Khái niệm nhà nước pháp quyền.
- 2 Những đặc trưng cơ bản của nhà nước pháp quyền.
- 3 Xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam.